

Academic Article

การสื่อสารอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยพวนผ่านผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ชุมชน
อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ตามโครงการศาสตร์พระราชา

COMMUNICATION OF THAI PUAN ETHNIC IDENTITY THROUGH COMMUNITY
PRODUCT AND PACKAGING OF PAKPLEE DISTRICT,
NAKHON NAYOK PROVINCE ACCORDING TO THE KING'S PHILOSOPHY

ณัฐนันท์ วิริยะวิทย์*

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Nathanan Wiriyawit*

Communication Arts Program, Faculty of Management Science,
Phranakhon Rajabhat University Bangkok, Thailand

*E-mail: nathanan@pnru.ac.th

Received: 2021-09-04

Revised: 2021-10-28

Accepted: 2022-10-28

บทคัดย่อ

ความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทยพวน อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก สืบทอดโดยผ่านลวดลายผ้าทอพื้นบ้านกันมาอย่างยาวนาน ด้วยการผสมผสานความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมชุมชน ชุมชนไทยพวนได้มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนวัดบ้านใหม่ขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทำให้ผ้าทอซึ่งมีมูลค่าสูง แต่ขาดการส่งเสริมอย่างมีทิศทาง เกิดสภาวะเสื่อมคลายความนิยมลง ดังนั้น เพื่อการรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ จึงจำเป็นต้องมีการสร้างสรรค์ให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง โดยการแปลงทุนวัฒนธรรมให้เป็นรูปธรรม และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ชุมชน ซึ่งนั่นคือที่มาของการศึกษาการสื่อสารอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยพวนสู่การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ชุมชน ของอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ด้วยแนวคิดการคิดเชิงออกแบบ การศึกษาครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการศาสตร์พระราชาของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ประจำปี 2564 ซึ่งเป็นโครงการบริการวิชาการให้กับชุมชน พร้อมกับบูรณาการการเรียนการสอน

สาขาวิชานิติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม ร่วมกับการต่อยอดจากงานวิจัยที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชุมชนไทยพวน จังหวัดนครนายก ที่ได้ทำก่อนหน้านี้ ส่งผลให้ชุมชนมีแนวทางในการสร้างรายได้

คำสำคัญ: การสื่อสาร อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยพวน ผ้าทอมือไทยพวน ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ชุมชนอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

ABSTRACT

The cultural identity of Thai Puan people, Pakplee District, Nakhon Nayok Province Inherited through traditional woven patterns for a long time by blending of religious beliefs and community culture. The Thai Puan community has established a Thai Puan weaving handicraft group at Ban Mai Temple since 2002 but the social changing made the woven fabrics which had high value and lacked of directional promotion from government was in the state of decline in popularity. Therefore, in order to maintain the cultural values, it was necessary to create a community product that could actually be used in daily life by converted the cultural capital to be concrete and created added value for the community product and packaging. That was starting point of the study of Communication of Thai Puan Identity through Community Product and Packaging of Pakplee Districtm, Nakhon Nayok Province with the concept of design thinking. This study was a part of the King's Philosophy Project of Phranakhon Rajabhat University for the year 2021, which was an academic service project for the community along with the integration of class teaching in Communication Arts Program and Culture. It was together with the continuation of research studies on the identity of the Thai Puan community in Nakhon Nayok Province that has been done previously. This Project was a guideline to make community income.

Keywords: Communication, Thai Puan Identity, Thai Puan woven fabric, Community product and packaging, Pakplee District, Nakhon Nayok Province

บทนำ

อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ประกอบด้วยชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ประกอบด้วย ไทย จีน ลาว และไทยพวน โดยประชากรส่วนใหญ่เป็นชาติพันธุ์ไทยพวน ซึ่งมีการสืบเชื้อสายมาจากเมืองพวน ถิ่นฐานเดิม

อยู่ที่เมืองเชียงขวาง ทางตอนเหนือของเมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้ตั้งถิ่นฐานในหลายจังหวัดในประเทศไทยรวมถึง จังหวัดนครนายก ชาวไทยพวนที่อาศัยในอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก สันนิษฐานว่า

อพยพเข้ามาในปี พ.ศ. 2321 - 2322 โดยหมู่บ้านที่มีชาวพวนอาศัยอยู่มาก เช่น บ้านท่าแดง บ้านฝ้างคลอง บ้านหนองแสง บ้านเกาะหวาย บ้านหนองหัวลิง (Hussadin, 2016)

จากงานวิจัยของ ณัฐนันท์ วิริยะวิทย์ (Wiryawit, 2021) พบว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทยพวน ประกอบด้วย 10 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านภูมิปัญญา 2) ด้านการทำนา 3) ด้านประเพณีทางศาสนา 4) ด้านประเพณีข้าวเหนียว 5) ด้านประเพณีความเชื่อ 6) ด้านภาษาถิ่นดั้งเดิมของตนเอง 7) ด้านศิลปะการแสดง 8) ด้านอาหาร 9) ด้านการแต่งกาย 10) ด้านสถานที่ท่องเที่ยว สถาปัตยกรรม วัดวาอาราม พิพิธภัณฑสถานบ้านแหล่งโบราณคดี โบราณวัตถุ

การทอผ้า เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ไทยพวน มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ได้จัดตั้งเป็นกลุ่มสตรีสหกรณ์หัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัดนครนายก ตั้งขึ้นเมื่อปี 2545 ปัจจุบันตั้งอยู่ที่วัดพุมวงขาวาส (วัดบ้านใหม่) ใช้ชื่อว่า “ศูนย์ภูมิปัญญามนุษย์” มีสมาชิกประมาณ 25 คน ความโดดเด่นของผ้าทอไทยพวน คือ การมีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ที่สื่อสัมพันธ์ถึงระบบศาสนา ประเพณี และความเชื่อ ของชาวไทยพวน ซึ่งลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์ภูมิปัญญาโบราณสืบสานจากเชียงขวางสู่ดินแดนไทย (Thailand Village Academy, 2019)

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลง คนรุ่นใหม่ไม่นิยมใส่ผ้าทอ รวมถึงผู้สืบทอดการทอผ้าเป็นผู้สูงอายุในชุมชน ไม่มีคนรุ่นใหม่มาสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้า ไม่มี

กองทุนสนับสนุนให้กับกลุ่มชุมชน ทำให้สมาชิกกลุ่มมีรายได้ไม่เพียงพอ (Thai Puan Weaving Handicraft Group, 2021) ดังนั้น แนวทางในการสนับสนุนส่งเสริมคือการทำให้ชุมชนเกิดรายได้ที่สามารถเลี้ยงตนเองได้ นอกจากจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือไทยพวนเพียงอย่างเดียว การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เพื่อจำหน่ายและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งในสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ได้ต่อไป

การรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมและมรดกชุมชนให้คงอยู่ หากคนรุ่นใหม่สนใจในผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยพวน ด้วยการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ ได้มีการใช้ผลิตภัณฑ์ในชีวิตประจำวันอย่างแท้จริง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ชุมชนมีรายได้จากการจำหน่ายสินค้าให้กับนักท่องเที่ยว ชุมชน และผู้สนใจ เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนอำเภอบางพลี จังหวัดนครนายก

โครงการตามพระราชโบาย ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน เป็นโครงการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ได้มีการดำเนินโครงการมาตั้งแต่ปี 2562 โดยจังหวัดนครนายก เป็นพื้นที่ให้บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร นอกเหนือจาก พื้นที่กรุงเทพฯ ตอนเหนือ จังหวัดนนทบุรี และอำเภอยะบะดา จังหวัดลพบุรี ได้ดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน สำหรับปี 2564 ภายใต้โครงการตามพระราชโบาย ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน ได้จัดทำโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

ของกลุ่มหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ หรือ ชุมชนผ้าทอมือไทยพวน จังหวัดนครนายก เพื่อเป็นการบูรณาการการเรียนการสอน การบริการ วิชาการ ศิลปวัฒนธรรม และงานวิจัย

อัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอพื้นบ้านไทยพวน : ภูมิปัญญาการทอผ้าของชาวไทยพวน

ภูมิปัญญาการทอผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน จะพบว่าภูมิปัญญาที่ปรากฏในงานทอผ้า แบ่งออกเป็น 6 ด้านหลัก (Poonyaprapha, Supasetsiri, Inchan, & Nopudompan, 2018) ดังนี้ 1) การสร้างสรรค์ลวดลายผ้า 2) การขัดเกลากลายทางสังคมผ่านกระบวนการทอผ้า 3) การบ่งบอกสถานภาพของผู้สวมใส่ 4) วาระ โอกาสในการสวมใส่ผ้า 5) ความเชื่อ 6) องค์ความรู้ในกระบวนการทอผ้า ทั้ง 6 ด้านหลัก ล้วนเป็นสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดมาจนกลายเป็นภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ลักษณะของคนพวน เป็นชนชาติหนึ่ง มีถิ่นกำเนิดที่เมืองเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาสู่ประเทศไทย เพื่อหนีภัยสงครามเมื่อประมาณสองร้อยกว่าปีที่ผ่านมา คนพวนเป็นคนที่มีความอุปนิสัยรักสงบ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและการประมงเป็นหลัก และจะตั้งถิ่นฐานกับบริเวณที่มีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ จึงมีคำนิยามของชุมชนไทยพวนทุกที่ว่าเป็นดินแดน “ดินดำ น้ำขุ่น” ในสมัยโบราณ พื้นที่

ที่คนพวนมาตั้งรกรากยังเป็นป่าเขาที่อุดมสมบูรณ์ จึงมีสิ่งสารพัด และโรคภัยต่าง ๆ ที่เป็นอันตรายมากมาย บุคคลที่เป็นผู้นำจะต้องเป็นคนมีความเก่งกล้าสามารถ มีความรู้รอบด้าน เก่งกล้าวิหยาคม สามารถปกป้องลูกหลาน ครอบครัวได้จึงมีความเชื่อในเวทย์มนต์ บรรพบุรุษที่เก่งกล้า แม้แต่ลายผ้าต่าง ๆ ก็ผูกไว้กับความเชื่อว่า ถ้าสวมใส่แล้ว จะสามารถคุ้มครองให้ปลอดภัย และทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี (Attacharoenwong, 2021) ดังนั้น ลวดลายผ้าจึงสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของชาวไทยพวน ด้วยชาวไทยพวนตั้งแต่อดีตผูกพันกับความเชื่อและความศรัทธาในพุทธศาสนา (Attacharoenwong, 2021; Hussadin, 2016) จึงนำมาซึ่งการสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทอไทยพวน ซึ่งนักศึกษาสาขาวิชานิตศาสตร์ ได้นำรายละเอียดมาจัดทำเป็นโปสเตอร์ ดังนี้

1. ลายขอ เป็นลายผ้าที่มีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเรื่องเกี่ยวกับพญานาค ที่มาขอพรขอในพระบวรพุทธศาสนา แต่พระพุทธรองค์ไม่ทรงอนุญาตพญานาคจึงทูลขอว่า หากจะมีการอุปสมบทขอให้พระพุทธรองค์ทรงอนุญาต ให้เรียกขานผู้นั้นว่า “นาค” จึงได้ทอผ้าลายขอใส่ให้นาคที่จะบวช ในความเชื่อของคนไทยพวน เชื่อว่าถ้าสวมใส่ผ้าลายขอนี้แล้ว จะทำการสิ่งใด หรือขอสิ่งใด ก็สำเร็จสมดังปรารถนาทุกประการ

ภาพที่ 1 ลายขอ

2. ลายพญานาคน้อย เป็นลายผ้าที่มีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เรื่องเกี่ยวกับพญานาค ที่มาขอบวชในพระบวรศาสนา แต่พระพุทธรูปไม่ทรงอนุญาต พญานาคจึงทูลขอว่า หากจะมีการอุปสมบทขอให้พระพุทธรูปทรงอนุญาต ให้เรียกขานผู้นั้นว่า "นาค" จึงได้ทอผ้าลายขอใส่ให้นาคที่จะบวช ในความเชื่อของคนไทยพวน เชื่อว่า ถ้าสวมใส่ผ้าลายขอนี้แล้ว จะทำการสิ่งใด หรือขอสิ่งใด ก็จะสำเร็จสมดังปรารถนาทุกประการ

ภาพที่ 2 ลายพญานาคน้อย

3. ลายตุ้มตัน ตุ้ม มีลักษณะเป็นโคมไฟสานด้วยไม้ไผ่ ประดับด้วยกระดาศสีต่าง ๆ ใช้เทียนจุดไว้ด้านใน ตอนกลางคืนในงานสารทพวนแรม 14 ค่ำ เดือน 9 เพื่อบูชา พญาแถน (พระอินทร์) ซึ่งเป็นเทพคุ้มครองสวรรค์ และนรก เพื่อให้ปลดปล่อยดวงวิญญาณบรรพบุรุษมารับส่วนบุญ เมื่อดวงวิญญาณลงมาแล้ว จะได้เห็นโคมตุ้มเป็นที่ยกมาในการมารับส่วนบุญ จึงได้มีการประดิษฐ์ลายผ้าตุ้มตันขึ้น ผู้สวมใส่เมื่อสวมใส่แล้ว เชื่อว่าจะมีความใกล้ชิดกับบรรพบุรุษ มีความเจริญรุ่งเรือง กตัญญูรู้คุณ

ภาพที่ 3 ลายตุ้มตัน

ภาพที่ 4 ลายโพธิ์ศรี

4. ลายโพธิ์ศรี เป็นลายรูปใบโพธิ์ เป็นความเชื่อของคนพวน ในงานบุญ งานประเพณีที่เป็นมงคลต่าง ๆ คนพวนจะประดิษฐ์ใบโพธิ์ประดับไว้เพื่อเป็นสิริมงคล เช่น ในกองกฐิน ผ้าป่า กองบวชนาค เป็นต้น จึงได้มีการประดิษฐ์ลายผ้าลายโพธิ์ศรีขึ้น โดยมีความเชื่อว่าผู้ใดสวมใส่แล้ว จะทำให้มีบุญบารมี มีคนเคารพและเมตตา

5. ลายกุญแจ ในสมัยโบราณ กุญแจมีความสำคัญเป็นเครื่องมือที่จะนำพาไปสู่สุขสมบัติ เพราะในสมัยโบราณ คนพวนจะเก็บสมบัติที่มีค่า เช่น แก้วแหวน เงิน ทอง ไว้ในกำปั้น (หีบเหล็กใส่กุญแจ) ถึงเวลาที่จะใช้ ต้องใช้กุญแจไปเปิดเอา จึงมีการประดิษฐ์ลายผ้าเป็นลายกุญแจ เพราะมีความเชื่อว่า ผู้สวมใส่จะเป็นเศรษฐีมั่งมีเงินทอง ไม่อดอยากยากจน

ภาพที่ 5 ลายกุดแฉ่ง

ภาพที่ 6 ลายดอกสุพรรณิการ์

6. ลายดอกสุพรรณิการ์ เป็นลายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดนครนายก เป็นดอกไม้ประจำจังหวัดนครนายก ออกแบบลายผ้าโดยนายสุนันท์ จันนา ปราชญ์ทอผ้า ชุมชนบ้านใหม่ สมาชิกกลุ่มหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ หรือกลุ่มสตรีสหกรณ์หัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ เมื่อปี พ.ศ.2545 เป็นลายผ้ามัดหมี่

นอกจากนี้ยังมีการรวมลวดลายผ้า 4 ลายในผืนเดียวกัน ผ้าผืนนั้นประกอบด้วย 4 ลาย คือ “ลายพญานาคน้อย” เป็นความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องเล่าทางพุทธศาสนาที่ว่าพญานาคเป็นผู้มีฤทธิ์เดช มีเงินมีทอง “ลายขอ” คนพวนคิดลายนี้ขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับลายพญานาคน้อยเพื่อสื่อถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและการมีเมตตา

มหานิยม “ลายตุ้มตัน” มาจากเครื่องประกอบในงานมงคลที่นิยมห้อยตุ้มตามบ้านเพื่อความเป็นสิริมงคล และลายสุดท้าย “ลายโพธิ์ศรี” มาจากต้นโพธิ์ศรีที่เป็นส่วนหนึ่งของพิธีทอดกฐิน (National Geographic, 2020)

ภาพที่ 7 ลวดลายพื้นบ้านไทยพวน 4 ลาย
ในผืนเดียวกัน

ที่มา : Thailand Top Vote (2020)

การคิดเชิงออกแบบ : ประยุกต์ใช้กับการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน

การคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) มีชื่อเต็มว่า การออกแบบโดยมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Human-Centered Design) ในอดีตนักออกแบบส่วนใหญ่ไม่ได้มีบทบาทในการคิดโจทย์ใหม่ หรือริเริ่มนวัตกรรมในองค์กร ส่วนใหญ่องค์กรมองว่านักออกแบบมีหน้าที่เพียงการปรับแต่งหน้าตาของผลิตภัณฑ์ให้สวยงามและส่งมอบงานให้นักออกแบบเฉพาะในช่วงท้ายของกระบวนการทำงานเท่านั้น การออกแบบไปใช้เฉพาะเพื่อความงาม

ส่งผลให้สินค้าและบริการล้มเหลวในการตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

ดังนั้น การนำนักออกแบบมามีส่วนร่วมในโครงการตั้งแต่ช่วงต้นในขั้นตอนแรก ทำให้เกิดผลที่ดี งานที่ออกมาได้ผลดีและสร้างความแตกต่าง จึงได้นำมาใช้ในเชิงธุรกิจและสังคมอย่างแพร่หลาย ต่อมา เดวิด เคลลี ทิม บราวน์ และโรเจอร์ มาร์ติน ได้คิดคำว่า “Design Thinking” หรือ “การคิดเชิงออกแบบ” ขึ้นมาในยุค 1990s และตีพิมพ์ใน Harvard Business Review เมื่อปี 2008 (Israsena and Treerattanaphan, 2017) จึงขออธิบายความหมาย ดังนี้

ความหมาย

การคิดเชิงออกแบบเป็นวิธีการทำงานที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลางเน้นการลงมือปฏิบัติและความร่วมมือเพื่อสร้างความเข้าใจ เปลี่ยนกรอบความคิด และแก้ปัญหา การคิดเชิงออกแบบให้ความสำคัญกับการทำให้ผลิตภัณฑ์และบริการตอบสนองความต้องการของลูกค้ามากกว่ารูปร่างหน้าตา (Cox, 2016 อ้างถึงใน Israsena & Treerattanaphan, 2017)

เช่นเดียวกับ นุชจรี กิจวรรณ (Kidjawan, 2018) ได้กล่าวถึงความหมายของ การคิดเชิงออกแบบ หมายถึง กระบวนการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์โดยเน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลาง นำสู่การสร้างนวัตกรรมอย่างเป็นระบบที่ใช้จินตนาการหลากหลายจากกลุ่มคนต่างสาขา ต้นแบบของนวัตกรรมที่สร้างขึ้นจะถูกนำไปทดสอบอย่างรวดเร็วเพื่อนำผลลัพธ์ไปปรับแก้จนกระทั่งได้นวัตกรรมที่สมบูรณ์

ดังนั้น การคิดเชิงออกแบบ เป็นการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์โดยมีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง เน้นการลงมือปฏิบัติและการเรียนรู้จากการทดลอง ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ 5 ขั้นตอน ของมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford d.school) ดังนี้ 1) การทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายอย่างลึกซึ้ง (Empathize) 2) การตั้งกรอบโจทย์ (Define) 3) การสร้างความคิด (Ideate) 4) การสร้างต้นแบบ (Prototype) 5) การทดสอบ (Test)

3. การสร้างต้นแบบ การคิดเชิงออกแบบเป็นการคิดเข้าไปเข้ามา ปรับปรุง และมีการสร้างต้นแบบเพื่อช่วยในการแก้ปัญหา เพื่อให้แนวคิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

ดังนั้น สิ่งสำคัญของการคิดเชิงออกแบบ คือ การสร้างคุณค่าแก่ผู้ใช้ การคิดซ้ำ ๆ และการลงมือทำให้ได้ต้นแบบ สามารถที่จะทำงานวนซ้ำได้ การย้อนกลับไปกลับมา เพื่อพัฒนางานที่สมบูรณ์มีข้อผิดพลาดน้อยลง

ภาพที่ 8 กระบวนการคิดเชิงออกแบบ

ที่มา : <http://dschool.stanford.edu/dgift/>

องค์ประกอบของการคิดเชิงออกแบบ

องค์ประกอบของการคิดเชิงออกแบบ (Hoysang, Seekheio, and Yamrung, 2019) ดังนี้

1. การมีแนวทางการปฏิบัติโดยยึดถือการเข้าใจมนุษย์เป็นสิ่งที่พื้นฐาน เน้นคนเป็นศูนย์กลาง การแก้ปัญหา เข้าใจปัญหาว่าคนต้องการอะไร
2. รูปแบบการคิดผ่านมุมมองที่หลากหลาย โดยใช้ความรู้ และประสบการณ์จากสมาชิกที่มีความหลากหลาย พร้อมการบูรณาการสร้างแนวทางในการแก้ปัญหาคิดสร้างสรรค์ และการยอมรับของเสียงส่วนใหญ่

โครงการพระราชโอบาย ศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน : การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน โครงการพระราชโอบาย ศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มุ่งเน้นให้ชุมชนสามารถพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพ ให้สามารถพึ่งพาตนเอง และสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้แนวคิดการจัดการตนเอง เป็นกระบวนการที่รับรู้กันในเรื่องของการพึ่งพาตนเอง และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและท้องถิ่น

โครงการดังกล่าว มีการบูรณาการการเรียนการสอน การบริการวิชาการ ศิลปวัฒนธรรม และ

งานวิจัย ทำให้เกิดแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ด้วยความร่วมมือของชุมชน คณาจารย์ และนักศึกษาสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

การนำผ้าลวดลายพื้นบ้านไทยพวน 4 ลาย ในผืนเดียวกัน ได้แก่ ลายพญานาคน้อย ลายขอลายตุ้มตัน และลายโพธิ์ศรี มาพัฒนาเป็นกระเป๋าผ้าทอลวดลายพื้นบ้านไทยพวน ด้วยความร่วมมือของชุมชนกลุ่มหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ ช่วยการปรับปรุงรูปแบบและพัฒนา และตัดเย็บจนได้กระเป๋าใส่สติกส์ลวดลายผ้าทอไทยพวนร่วมกับ ทีมนักออกแบบตัดเย็บผ้า และคณาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร สามารถนำกระเป๋าเข้าร่วมประมูลในประเพณีสูตเสื่อสูตผ้า เมื่อวันที่ 13 เมษายน 2564 และสามารถนำเงินมาใช้ในการกองทุนของกลุ่มได้

ภาพที่ 9 กระเป๋าลายผ้าทอไทยพวน

การสร้างสรรค์บรรจุภัณฑ์ชุมชน

เมื่อได้ออกแบบและพัฒนากระเป๋าลายผ้าทอไทยพวนแล้ว ได้มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ชุมชน ด้วยความร่วมมือกับนักออกแบบ สถาปนิก และนักธุรกิจด้านผลิตภัณฑ์ชุมชน ร่วมกับชุมชน

กลุ่มหัตถกรรมผ้าทอไทยพวน นักศึกษาสาขาวิชานิเทศศาสตร์ และคณาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ได้ใช้แนวคิด “การคิดเชิงออกแบบ” นำมาสู่การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ จำนวน 7 แบบ ดังนี้

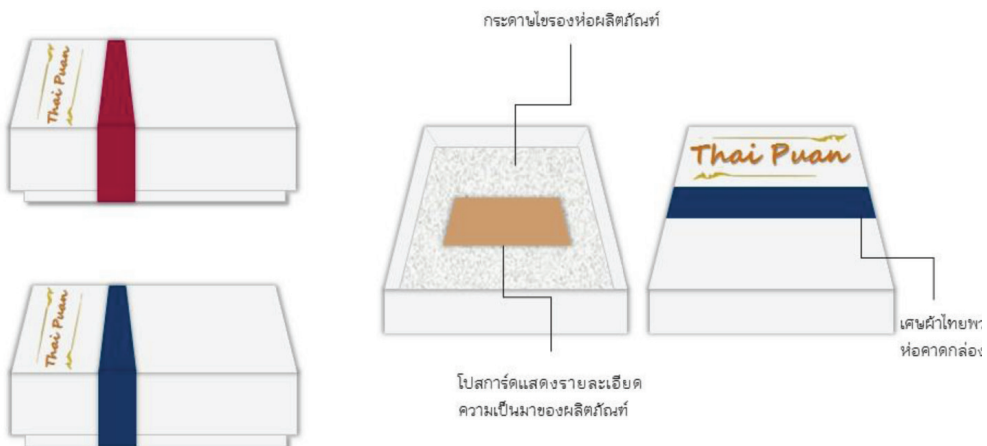
ภาพที่ 10 บรรจุภัณฑ์ที่มีการนำอัตลักษณ์แต่งกายของไทยพวนมาใช้เป็นแนวคิดในการออกแบบ

ภาพที่ 11 บรรจุภัณฑ์ที่มีการนำไม้ไผ่ที่มีอยู่ในชุมชน มาใช้เป็นแนวคิด พร้อมทั้งเพิ่มมูลค่าความเป็นหนึ่งเดียวด้วยลายเส้นของผู้ทอผ้า

Complete Form.

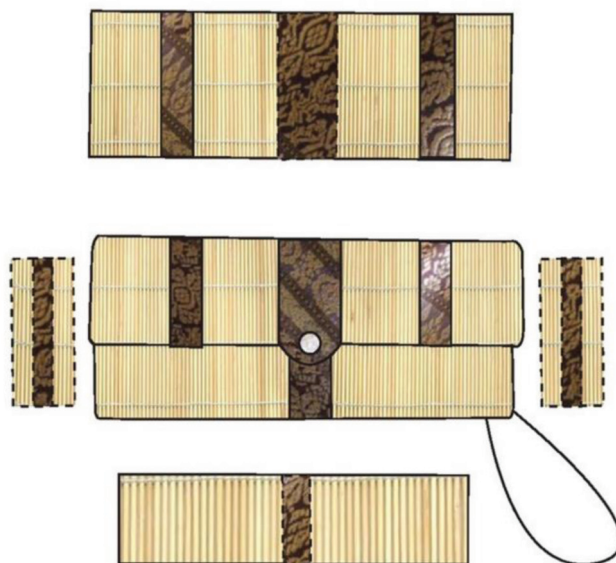
Model.

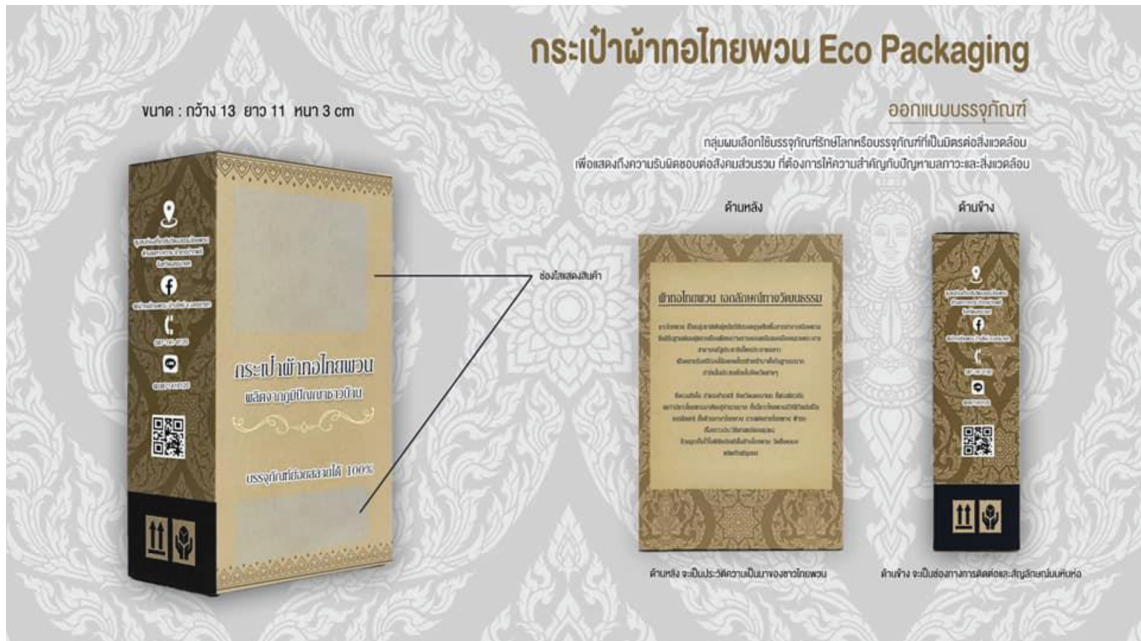
ภาพที่ 12 บรรจุภัณฑ์ที่มีการออกแบบอย่างเรียบง่าย จุดเน้นให้ชุมชนสามารถนำไปผลิตเองได้

ภาพที่ 13 บรรจุภัณฑ์ที่มีการนำดอกสุพรรณิการ์ ซึ่งเป็นดอกไม้สัญลักษณ์ของจังหวัดนครนายก มาใช้ออกแบบบนฝากล่องบรรจุภัณฑ์

ภาพที่ 14 บรรจุภัณฑ์ที่การนำไม้ไผ่มาทำเป็นเส้น เพื่อสามารถนำบรรจุภัณฑ์ไปใช้เป็นกระเป๋าได้ด้วย

ภาพที่ 15 บรรจุภัณฑ์ที่มีการนำเรื่องเล่ามาไว้บนกล่อง

กระบวนการคิดเชิงออกแบบ 5 ขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายอย่างลึกซึ้ง (Empathize) ด้วยการศึกษาร่วมกับชุมชน ปัญหาและความต้องการของชุมชน ต่อมาได้มีการตั้งกรอบโจทย์ (Define) ว่าจะทำไมอย่างไรรที่จะแก้ปัญหาที่ชุมชนมีอยู่ แล้วจึงมีการสร้างความคิด (Ideate) เพื่อให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ชุมชน ได้แก่ ประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน เป็นความร่วมมือระหว่างชุมชน นักออกแบบ คณาจารย์และนักศึกษา แล้วจึงมีการสร้างต้นแบบ (Prototype) ขึ้นมา หลังจากนั้น ได้ทำการทดสอบ (Test) กับความพึงพอใจของชุมชน เพื่อให้ชุมชนนำต้นแบบที่ได้ไปประยุกต์ใช้ต่อไป

จากความร่วมมือดังกล่าว ได้มีการนำอัตลักษณ์ไทยพวนมาสื่อสารผ่านผลิตภัณฑ์และ

บรรจุภัณฑ์ชุมชน ด้วยการคิดเชิงออกแบบ ส่งผลให้ชุมชนและนักศึกษา ได้พัฒนาการเป็นนักออกแบบ ดังคำกล่าวของ ทิม บราวน์ ผู้บริหาร IDEO ที่ว่า “การคิดเชิงออกแบบนำสิ่งที่มนุษย์ต้องการ สิ่งและเทคโนโลยีเอื้อให้เป็นจริงได้ และสิ่งที่เป็นไปได้ทางเศรษฐกิจมาร่วมกัน และเอื้อให้ผู้ที่ไม่เคยฝึกเป็นนักออกแบบสามารถใช้เครื่องมือคิดสร้างสรรค์เพื่อตอบปัญหาความท้าทายแนวต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง” (Israsena and Treerattanaphan, 2017)

สรุป

จังหวัดนครนายกเป็นพื้นที่ให้บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร การนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนไทยพวน อำเภอบางพลี

รายละเอียดการ Design กล่อง

set "pink"

set "green"

ภาพที่ 16 บรรจุภัณฑ์ที่การนำลายผ้าทอมาทำเป็นพวงกุญแจ เพื่อเสริมให้เห็นลายผ้า และสามารถนำไปห้อยกระเป๋าได้

จังหวัดนครนายก ซึ่งมีวัฒนธรรมโดดเด่นด้าน การทอผ้าที่มีลวดลายเป็นอัตลักษณ์ นำมาพัฒนา ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ด้วยแปลงทุนวัฒนธรรมให้เป็น ผลิตภัณฑ์ที่จับต้องได้ นอกจากนี้ ยังนำอัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ไทยพวนมาสื่อสารผ่านบรรจุภัณฑ์ชุมชน อีกด้วย

นครนายก เป็นเมืองรองของการท่องเที่ยว ที่อยู่ใกล้กรุงเทพฯ ทำให้การเดินทางสะดวกสบาย สามารถท่องเที่ยวในช่วงเสาร์อาทิตย์ได้ การส่งเสริม การพัฒนาอัตลักษณ์และเรื่องราวของพื้นที่เพื่อการ ท่องเที่ยว ด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในชุมชน ที่น่าสนใจ เป็นส่วนหนึ่งที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมและวิถีถิ่นให้เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งมีผลดีต่อเศรษฐกิจชุมชน

บนความร่วมมือของ ชุมชน นักออกแบบ คณาจารย์และนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนคร สามารถนำความต้องการของชุมชน สู่บูรณาการศาสตร์ด้านการออกแบบ ส่งผลให้ ชุมชนและนักศึกษาได้มีวิธีคิดเชิงออกแบบ การสื่อสารอัตลักษณ์ผ่านผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์

ชุมชน สามารถสะท้อนวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ของชาติพันธุ์ไทยพวนได้เป็นอย่างดี การนำศาสตร์ พระราชา มาพัฒนาศักยภาพของชุมชน ให้ชุมชน พึ่งพาตนเอง นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ได้มอบทุนในการบริการวิชาการ ภายใต้โครงการ ศาสตร์พระราชา ประจำปี 2564 และสนับสนุน จนสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และขอบคุณ ผู้ให้การสนับสนุน คุณนิสิต อุตตเจริญวงศ์ ประธาน ชุมชนบ้านใหม่ อำเภopakpali จังหวัดนครนายก อาจารย์เบญจพร รัตนะ สาขาวิชาการสื่อสาร ผ่านสื่อใหม่ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัย ราชภัฏพระนคร อาจารย์เบญจฤทธิ์ นิมบุญจาช คณะสถาปัตยกรรมและการออกแบบ มหาวิทยาลัย อัสสัมชัญ คุณเปรมพิชัย ประหารภาพ นักธุรกิจ ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชน นายวิรัช ชัยรักษ์ นักออกแบบ แพชั่น และนักศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

REFERENCES

- Attacharoenwong, N. (2021). (interviewed) **Chairman of Ban Mai Community Pakplee District Nakhon Nayok Province.**
- Hoysang, S. Seekheio, D. & Yamrung, R. (2019). **Design Thinking.** Retrieved August 15, 2021, from <https://www.gotoknow.org/posts/659319> [in Thai]
- Hussadin, A. (2016). The Wisdom and Inheritance of Thai Phuan Hand – Woven, Ban Mai, Nakhon Nayok. **Journal of Cultural Approach**, 17(32), 73-88. [In Thai]
- Israsena, P. & Treerattanaphan, C. (2017). **Design Thinking: Learning by Doing.** Bangkok: Thailand Creative and Design Center (TCDC). [In Thai]

- Kidjawan, N. (2018). Design Thinking Process: New Perspective in Thai Healthcare System. **The Journal of Nursing Council**, 33(1), 5-14. [In Thai]
- National Geographic (Thai). (2020). **Travel Thai Phuan Community Nakhon Nayok Province**. Retrieved August 15, 2021, from <https://ngthai.com/travel/31697/local-travelling-thaipuan/>
- Poonyaprapha, P. Supasetsiri, P. Inchan, N. & Nopudompan, K. (2018). The Factors Effect to Wisdom and Inheritance of Thai Phuan Hand Woven Fabric at Ban Mai, Nakhon Nayok. **The Journal of Social Communication Innovation**, 6(1), 159-168.
- Thai Puan Weaving Handicraft Group. (2021). (Focus group)
- Thailand Top Vote. (2020). *Thai Puan Cloth, Cultural Identity that Hand-woven fabric lovers should not miss*. Retrieved August 15, 2021, from <https://www.thailandtopvote.com/ไลฟ์สไตล์/ช้อปปิ้งสินค้าขายกระเป๋า/78030/> [in Thai]
- Thailand Village Academy. (2019). **Thai Puan Cultural Tourism Community, Koh Wai Subdistrict, Pakpli district, Nakhon Nayok Province**. Retrieved August 15, 2021, from <https://www.thailandvillageacademy.com/th/22-villages-th/thai-puan-community-nakhon-nayok-th/> [in Thai]
- Wiriyawit, N. (2021). Cultural and Community Heritage Identity Study for Local Tourism of Pakpli District Nakhon Nayok Province. **Phranakhon Rajabhat Research Journal: Humanities and Social Sciences**, 16(1), 35-51. [in Thai]
-

